

Beklimmen van een nestboom door Harry de Rooij | Hanneke Cusell

Op de bres voor roofvogels

Roofvogelwerkgroep in actie

Hanneke Cusell

Als ik op een zondagmiddag eind juni in Bikbergen bij de Douglassparren aankom, is Harry de Rooij al halverwege de stam op weg naar het nest van een paartje Sperwers. Een aantal leden van de Roofvogelwerkgroep van de VWG het Gooi e.o. wacht de ontwikkelingen op veilige afstand af.

Het nest zit ongewoon hoog, op zo'n 22 meter; meestal zit het op de helft daarvan. Als Harry bij het nest is aangekomen, komt er even later een goed gesloten en gezekerde tas naar beneden met daarin vier jongen. Hanneke Sevink gaat op een uitgespreid kleed zitten, maakt de tas open en haalt de jongen er een voor een uit, heel voorzichtig. Ook een takje dat een van de jongen in zijn klauw heeft, wordt er heel behoedzaam uitgehaald. Bij een ander jong kleven stukjes eierschaal in zijn veren. Hanneke oppert dat het misschien om een prooi gemaakte Merel ging, die een ei droeg. De jongen worden naast elkaar gelegd.

Daarna wordt, te beginnen met het grootste jong, eerst de vleugellengte gemeten. Daaruit is af te leiden hoe oud het jong is. Vervolgens wordt het gewogen; aan de hand van het gewicht kun je zien of het een mannetje of vrouwtje is. Dat is van belang voor de ringmaat. Tot slot wordt er gekeken of de krop wel of niet leeg is. Het blijken allemaal mannetjes te zijn van ongeveer 18 dagen oud. Eigenlijk net op tijd om te ringen, want twee dagen later zouden ze al in staat kunnen zijn om in de boom te springen. Hanneke vertelt dat veel nesten met allemaal of voornamelijk mannetjes duiden op een mogelijk minder goed jaar qua voedselaanbod. Omdat vrouwtjes groter zijn en meer voedsel nodig hebben, is het bij een beperkt voedselaanbod gemakkelijker om mannetjes groot te brengen.

Ze zien er aandoenlijk en vertederend uit. Met hun ongeveer 140 gram zijn ze maar klein vergeleken met andere roofvogels.

Ze geven geen kik en lijken alles gedwee en rustig te ondergaan. Volgens Hanneke is het ook heel belangrijk dat je zelf heel kalm blijft. Even later worden ze voorzichtig terug in de tas gezet, de tas wordt gesloten en gaat omhoog de boom in, waar Harry ze in het nest legt. Al gauw horen we daarna de ouders roepen. Voor ons een teken om de ringplek te verlaten en ze weer alle rust te gunnen.

Speuren naar nesten

Op de terugweg legt Helen Goote uit hoe ze het nest heeft gevonden. Elke keer is dat weer speurwerk, want Sperwers gebruiken bijna nooit oude nesten. Ze vindt het nest al in april door te letten op sporen

op de grond: kalkspetters en veertjes van geplukte prooien. Toename daarvan laat zien in welke richting je het nest moet zoeken. Ook helpt het als je de ouders ziet rondvliegen en ze tijdens het baltsen naar elkaar roepen. Als het nest eenmaal is gevonden, kun je het broedproces in de gaten houden. Het vinden van een ruiveer duidt erop dat het vrouwtje aan het broeden is. Verse prooiveertjes, het mannetje dat roept dat er eten komt en als je het mannetje de prooi aan het vrouwtje ziet geven duiden erop dat het goed gaat. Vervolgens is witte poep onder het nest het eerste teken is dat er jongen zijn geboren. De poep is wit door de kalk uit prooiotjes die helemaal verteerd worden.

Jonge Sperwer | Hanneke Cusell

In het begin zijn het heel kleine poepjes, maar later worden het krachtige flatsen die ook steeds verder van het nest terecht komen. Een meter verder betekent dat de jongen ongeveer een week ouder zijn. Al eerder, in maart, ben ik met Dick de Graaf meegefietst naar het Spanderswoud, waar hij roofvogelnesten inventariseert. Voor het vastleggen van de locaties van de nesten wordt vaak GPS gebruikt. Dick gebruikt echter ogen, oren, ervaring en de locaties van vorige jaren en maakt dan nestkaarten per vogelsoort waarop waarnemingen worden vastgelegd. Onderweg vertelt Dick van alles over onder andere Torenvalk, Slechtvalk, Havik, Buizerd en Sperwer, allemaal standvogels die in dit gebied voorkomen, met allemaal hun eigen manier om nestgelegenheid te creëren.

Zo leer ik dat roofvogels alleen takjes gebruiken om een nest te bouwen. En dat valken zelf geen nesten maken; ze gebruiken vaak een bestaand nest van een Zwarte Kraai of Buizerd of een aangeboden nestkast.

Havik en Buizerd bouwen hun nest in naald- en loofbomen. Mannetje en vrouwtje bouwen samen en bouwen soms aan meerdere (bestaande) nesten. Waarom ze uiteindelijk een bepaald nest kiezen om te gebruiken, is Dick onduidelijk.

De Wespendif, die in mei uit Afrika terugkomt, doet het weer anders. Hij bouwt meestal op een nieuwe locatie een nieuw nest van loofhouttakken met het blad eraan. Wanneer er dan al blad aan de boom zit, zijn deze nesten bijna onvindbaar. In de winter is een typisch

Wespendifnest wel zichtbaar, vanwege het dorre blad dat erin blijft zitten. Op een aantal plekken staan we stil om te kijken of er misschien vogels op de Omroeptoren van Hilversum zitten. Dick vertelt dat Raven hun nest bouwen van takken, touw, plastic, wol en dergelijke. Tot 2019 heeft een paartje Raven een paar jaar in het Spanderswoud gebroed en daarna twee jaar succesvol op de Omroeptoren. In 2021 begonnen ze met de bouw van een nest bovenin de mast van deze toren op ongeveer 180 meter hoogte. Dat is er tot twee keer toe uitgewaaid. In april dit jaar vond Dick het nest van het ravenpaar in een boom in het Spanderswoud. Kort erna is het nest met eieren eruit gewaaid en was voor dit paar het broedseizoen voorbij.

Achteruitgang en bedreigingen

Met een aantal soorten zoals Visarend, Zeearend en Slechtvalk gaat het goed. Met een groot deel van de roofvogels gaat het echter niet goed. Het jaar 2022 lijkt helemaal een dramatisch jaar te worden. Zo had Helen vorig jaar nog 17 gebieden met nesten, waarvan de jongen op 15 nesten geringd zijn. Dit jaar waren er maar vier nesten waarvan er op drie de jongen geringd zijn.

Hanneke legt uit dat de geleidelijke achteruitgang vooral veroorzaakt wordt door een aantal grote tendensen: veranderingen in het beschikbare voedsel, het gebruik van gifstoffen (insecticiden, vlamvertragers, PFAS) en de afname van leefgebied door het kappen van nestbomen.

Zo zijn de prooivogels van de Havik - zangvogels in het bos van 50 tot 500 gram - enorm in aantal afgenomen omdat er minder voedsel beschikbaar is: er blijven bijvoorbeeld geen graankorrels meer liggen en aan maïs hebben ze niets. Door gifstoffen in bijvoorbeeld insecticiden is in 60 jaar tijd 80 tot 90% van de insecten verdwenen. Daardoor zijn er steeds minder zwaluwen en andere insectenetende vogels en dus weer minder voedsel voor de roofvogels. Bovendien hopen alle gifstoffen zich ook op in de roofvogels.

Door het kappen van bomen verdwijnt er leefgebied. Veel kappen lijkt de mode. Dit komt onder andere door de belangen van de houtkapindustrie en door de bosvisie van het ministerie van LNV, die ervan uitgaat dat naalddhout 'fout'

Met en wegen jonge Sperwers door Hanneke Sevink | Hanneke Cusell

bos is en vervangen moet worden door ander bos. Verder zijn boswachters van terreinbeheerders door hun vele taken vaak niet meer op de hoogte waar de nesten zitten of dat het om belangrijke foerageergebieden gaat. Verder worden voor roofvogels belangrijke bomen regelmatig gemarkeerd om te worden gekapt.

Naast deze grote tendensen zijn er ook oorzaken van meer tijdelijke aard die bepalen of het een goed of slecht broedjaar is, zoals de huidige vogelgriep. Mogelijk speelt ook predatie door de Boommarter een negatieve rol. Vaak is het ook niet duidelijk waardoor een nest mislukt.

Een bedreiging van andere aard zijn de roofvogelshows en het leeghalen van nesten voor de handel. Roofvogel- en uilenshows lijken zo leuk en interessant en worden vaak gegeven onder het mom van voorlichting. Wanneer die al wordt gegeven, is de informatie meestal onjuist. De roofvogels kunnen geen eigen keuzes maken en zitten voor het grootste deel van de tijd in een te klein hok of met een kort touwtje vast aan een blok. Door de shows willen mensen soms zelf graag een roofvogel of uil hebben. Daarvoor worden vogels in gevangenschap gefokt, maar er worden ook nesten leeggehaald.

Organische werkgroep

De Roofvogelwerkgroep Het Gooi/Utrecht is volgens Hanneke een organisch geheel. Een deel is lid van de Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken. Anderen zijn lid van bijvoorbeeld de Vogelwerkgroep Utrecht, het IVN of de landelijke Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN). De kern van actieve mensen bestaat vooral uit inventariseerders en daarnaast een aantal klimmers en ringers.

Sinds 1998 doet de Roofvogelwerkgroep gericht onderzoek naar roofvogels: men zoekt en inventariseert nesten, volgt het broedsucces en als het enigszins mogelijk is worden de eieren geteld en de jongen gewogen, gemeten en geringd. Daarnaast licht de werkgroep het publiek voor over roofvogels en hun rol in de natuur. Verder wordt het steeds belangrijker om op te komen voor de belangen van de roofvogels. Zo hebben Hanneke en Helen onder de vlag van de WRN - in samenwerking met Vogelbescherming, de Kerkuilenwerkgroep, STONE en de

Helen Goote, expert in het vinden van roofvogelnesten | Hanneke Cusell

Oehoewerkgroep - een flyer "Roofvogels en uilen zijn niet voor de show" gemaakt. Ze hebben hiervoor allerlei organisaties benaderd; een aantal is daarna ook met de shows gestopt. Opkomen voor de roofvogels kan ook betekenen dat je een goed contact hebt met de boswachters van de terreinbeheerders. Hierdoor kun je hen opmerkzaam maken welke bomen van belang zijn omdat er een nest zit of als foerageergebied fungeert. Zo kan voorkomen worden dat ze gekapt worden. De tijdsbesteding bepaal je zelf. Sommigen gaan elke dag het bos in, anderen misschien één keer per week. Deze activiteiten houden op als de jongen uitgevlogen zijn. De leden van de werkgroep volgen behalve roofvogels vaak ook uilen en Raven.

Gegrepen door roofvogels

Helen en Dick zijn al meer dan 20 jaar lid. Dick begon ooit als klimmer naar aanleiding van een oproep, maar al gauw begonnen de vogels zelf zijn interesse te wekken. Zijn enthousiasme brengt hij graag op anderen over door van alles te vertellen en te laten zien. Ook Helen is helemaal enthousiast over het inventariseren van roofvogelnesten. Ze kan uren in het bos doorbrengen.

Wil je meedoen? Dat kan!

Er is vooral behoefte aan mensen die inventariseren. Dat moet je leren door eerst met iemand mee te lopen en vooral ook door het een tijd lang te doen. Dan kom je erin en ga je het begrijpen. Van februari tot en met de zomer kun je ermee bezig zijn. In juni vliegen er al jonge Buizerds, Haviken, Slechtvalken en Raven. Daarna volgen Sperwers en Torenvalken, terwijl Boomvalken en Wespdierven nog later uitvliegen. Klimmers zijn altijd welkom. Ook kan de werkgroep je goed gebruiken, als je voorlichting op bijvoorbeeld scholen wilt geven.

Als je wilt aanmelden of als je vragen of ideeën hebt, kun je contact opnemen met Hanneke Sevink:
hannekesevink@freeler.nl

Op basis van haar ervaringen heeft ze ook een roofvogel voor kinderen op school gemaakt. Hanneke zelf houdt zich ook al heel lang met roofvogels bezig. Zo'n 30 jaar geleden kwam ze in contact met Loes en Paul van der Poel. Wat later viel De Korhaan in de bus, met daarin de mededeling dat de Roofvogelwerkgroep was opgericht. Dat leek haar wel interessant en van het een kwam het ander. Behalve voorzitter van de Roofvogelwerkgroep Het Gooi/Utrecht was ze al eerder ruim 10 jaar voorzitter van de landelijke WRN en is dat nu weer. Roofvogels zien en volgen vindt Hanneke boeiend en ze steekt er veel tijd in. Zij geeft aan dat het volgen van een bepaald zangvogeltje of wat dan ook net zo boeiend kan zijn. Wel vindt ze onderzoek heel belangrijk: je wilt weten wat er gebeurt en waarom iets voor- of achteruit gaat. Alle informatie en verhalen vol passie en liefde voor roofvogels maken duidelijk dat het fascinerende vogels zijn om je in te verdiepen en mee bezig te houden: hoe leven ze en hoe is de samenhang van hen met de wereld om hen heen? Vooral ook dat het vogels zijn waarvoor het belangrijk is en die het meer dan waard zijn om voor op de bres te staan!